

Streuvels, Stijn (1971), *Volledig werk I. s.l., Orion.*

DODENDANS (1901)

Het eerste verhaal “Dodendans” begint als een sprookje met “Er was ne keer” en heeft ook alles van een sprookje, de heks, de wreedheid, de dood. De kleine Pieter woont bij Moeie en denkt dat de wereld beperkt is tot haar afgelegen huisje en de grond eromheen. Tot hij op een dag een kudde schapen voorbij ziet trekken, gevolgd door een meisje, Pieternelle, dat de keutels moet oprapen. Hij besluit samen met haar op te trekken. Als ze groot zijn, willen ze trouwen en samenwonen. Ze keren terug naar Moeie, sluiten haar op op de zolder en nemen hun intrek. Pieternelle bevalt van een zoontje, maar het is blind. Ze sluiten het op bij Moeie. Moeie vertelt het kind (ze noemt het ook Pieter) dat het weer zal kunnen zien als zijn ouders dood zijn en ook zij want dan zal hij haar ogen krijgen. Ze hangt boven het bed van Pieter en Pieternelle zware stenen aan touwen en maakt het blinde jongetje wijs dat het ene koord haar levenskoord is het andere dat van zijn ouders. 's Nachts vindt het blinde jongetje haar mes en snijdt de touwen door. Hij verlaat het huis en gaat naar buiten, maar ziet vanzelfsprekend nog altijd niets. Hij verdwaalt en verdrinkt. Moeie is zeer tevreden want nu kan ze weer in haar eigen huis wonen en slapen en niet meer op de zolder. Het is een curieus verhaal, vol gruwel en cynisme. Blijkbaar had Streuvels daar in het begin, net als Timmermans, behoefte aan. Knap verteld en een plezier om te lezen.

“Kindertijd”, het tweede verhaal, vertelt volgens de eerste regel een gebeurtenis uit Streuvels jeugd. Hij gaat vaak spelen bij een neefje. Daar woont ook een min of meer gekke oom, Sander, die niet in het huis mag komen. Hij vertelt de kinderen verhalen en leert het neefje viool spelen. Wanneer de dieren op de boerderij ziek worden en sterven, krijgt die gekke oom de schuld. Hij vertrekt uit eigen beweging. Oom en tante en het neefje besluiten naar een ander land te trekken om daar helemaal opnieuw te beginnen. Stijn Streuvels wil mee, maar als hij zich verstoppt in een koffer op de vertrekkensklare wagen, zien zijn vader en moeder hem. Hij moet dus thuisblijven en ziet zijn neef met diens ouders vertrekken. “Dat was mijn eerste, groot verdriet” is de conclusie. Ook dit is een aardig verhaaltje. Kort en bondig zonder overbodige natuurontboezemingen. Raak getypeerd en gevoelvol verteld.

“In de wijde wereld” is het derde verhaal. Het gaat over een Duits circusgenootschap dat met een woonwagen en het paard, Miska, van dorp tot dorp trekt en daar kunsten uitvoert om wat geld op te halen. Dat laatste lukt maar zeer matig. In een vroeger leven is de leider van het gezelschap eigenaar geweest van een groot circus dat zelfs voor de koning en de koningin mocht optreden, maar een grote brand heeft bijna alles verwoest. Het gezelschap bestaat onder meer uit twee kinderen die kunstjes moeten uitvoeren. Pruis [wellicht van “Pruis”] vertelt aan de kinderen over hoe het vroeger was en doet ze geloven dat zij de oude glorie kunnen doen herleven als Guust kunstenmaker wordt zoals zijn vader, Meister, en Griet koorddanseres zoals haar moeder. Hiervan dromend valt iedereen in slaap. Het is geen sterk verhaal. Wat weemoed, maar niet interessant.

“Een speeldag” heb ik vroeger al gelezen. Het gaat over een groep jongens die vogelnesten leegroven. Een ervan probeert een nest te bereiken dat heel hoog en aan het einde van een tak gebouwd is. De tak breekt, hij valt op een riek en sterft doorboord. Curieus aan dit verhaal is de nuchterheid ervan. De jongens treuren wel om de dood van hun vriend, maar toch slaat direct de berekening toe op de laatste bladzijden. Het is dus wel droevig, maar ook wat cynisch. Het had wat korter mogen zijn. Streuvels verliest zich nogal vaak in uitvoerige beschrijvingen die niets bijdragen tot het verloop van het verhaal.

Merkwaardig is dat tussen de talloze dialectwoorden woorden staan als “verfomfaaide” (622) en “lieten er zich niet aan gelegen” (655). Grappig is het om woorden tegen te komen die wij ook gebruikten zoals “kloefen” (623)

Streuvelds last in veel van zijn verhalen kinderversjes en aftelrijmpjes in. Dat draagt niets bij tot het verhaalverloop en is alleen volkskundig interessant. Zoals steeds is het einde origineel. Vaak (maar niet hier) is het einde halfopen en eindigt een verhaal met een suggestie waar de lezer genoeg aan heeft om de juiste conclusie te trekken.

“In de weide” gaat over een koeier, Arie, die een stenen nachtegaal heeft gekregen van een nonkel uit een ver land. Als je die met water vult en erop blaast, krijg je het gezang van de nachtegaal te horen. Alle jongens die dat horen willen de nachtegaal hebben, maar Arie verkoopt hem alleen voor een halve frank. Pierke wil zijn missaal ruilen voor de nachtegaal, maar dat bod slaat Arie af. Pierke krijgt vervolgens bezoek van een tante die hem een fooi geeft waaronder een stuk van een halve frank. Zo bemachtigt Pierke de nachtegaal.

Een flauw verhaal met een compleet overbodige inlas over de talrijke kikkers die de jongens wreedaardig doden en waarvan ze billen afsnijden. Vervolgens stoken ze een groot vuur en eten de gebraden kikkerbillen op. Er zijn nog enkele andere minnevenintriges die evenmin ter zake doen. Ook hier last Streuvels veel kinderversjes in die het verhaal ophouden. Geen meesterwerk.

“de boeie” (672) “perneutelig” (673)

“Noorse liederen” is onleesbaar. Het zijn typische Streuveliaanse natuurbeschrijvingen die blijkbaar geïnspireerd zijn door muziek van Grieg. Zie hierover ook de inleiding van Knuvelde, p. 107-108, noot.

Beneden peil.

“Honden”. Zeer flauw en langdradig, maar gelukkig niet lang, verhaal over twee honden. Een van de twee breekt los en bijt een derde dood. That’s all. Geen verhaal waard.

“Dodendans” is het laatste verhaal met dezelfde titel als het eerste, tevens de titel van de hele bundel. Monika, een eenzame oude vrouw, leeft met hond, kat en blinde distelvink. Ze krijgt één keer bezoek van een man die haar komt vragen of ze meter wil zijn van zijn kind. Ze jaagt hem weg en is ervan overtuigd dat hij kwam zien hoe gauw ze zou doodgaan om haar geld te stelen. Ze gooit al haar geld in de waterput waar niemand het zal vinden, kruipt in haar bed en sterft. De hongerige kat eet eerst de distelvink op en begint dan aan het lijk van de vrouw te knagen. Hij deelt de buit met de vastgeketende hond, maar gaat er ten slotte vandoor. Een massa vliegen dringt het huis binnen en stort zich op wat er van de vrouw nog over is.

Luguber, maar niet sterk.

Het boek *Dodendans* is in het begin sterk, maar naar het einde zwak.

Philip Vermoortel

08-2020